

Eftirfylgjandi er umsögn Símanns 170. mál frá nefndasviði Alþingis, frumvarp til laga um Ríkisútvarpið, fjölmiðil í almannabágu

Síminn fagnar framkomnu frumvarpi um breytingar á lögum um Ríkisútvarpið, fjölmiðil í almannabágu. Frumvarpið er mikilvægur áfangi í þróun fjölmiðlaumhverfis landsins á tvennan máta. Í fyrsta lagi eru þarna lögð til skref til að minnka umsvif hins opinbera á samkeppnismarkaði hvað varðar auglýsingasölu og í öðru lagi munu þessar breytingar stuðla að mun betra Ríkisútvarpi öllum til heilla.

Strax árið 1996 skilaði starfshópur skipaður af ráðherra til að undirbúa ný útvarpslög þeirri niðurstöðu að eðlilegast væri að ríkisfjölmiðillinn hyrfi alfarið af auglýsingamarkaði. Hver einasti starfshópur sem skoðað hefur rekstur stofnunarinnar síðan hefur komist að sömu niðurstöðu, nú síðast árið 2018 þegar svokölluð Björgvinsnefnd skilaði þeirri niðurstöðu að „...Ríkisútvarpið fari hið fyrsta af auglýsingamarkaði. Þar með verði horfið frá samkeppnisrekstri ríkisins í auglýsingasölu, bæði í sjónvarpi og útvarpi.“

Starfshópar og nefndir eru þó ekki ein um þessa skoðun. Samkeppniseftirlitið skrifaði álit um umsvif ríkisútvarpsins árið 2008 og sagði þar telja að „... þátttaka RÚV á auglýsingamarkaði í sjónvarpi sé veigamikil ástæða þess að ekki eru fleiri öflugar sjónvarpsstöðvar hér á landi...“ Í álitinu er þeim tilmælum beint til menntamálaráðherra að draga Ríkisútvarpið hið fyrsta af samkeppnismarkaði og að lágmarki takmarka verulega umsvif auglýsingasölu þar til svo megi verða. Ekkert gerðist og í umsögn Samkeppniseftirlitsins frá 2012 um frumvarp til laga um Ríkisútvarp segir enn:

„Samkeppniseftirlitinu hafa reglulega borist ábendingar um að félagið viðhafi enn háttsemi sem sé skaðleg samkeppni og nánar er útskýrð í framangreindu álit.“ Síðan þá hefur hlutdeild Ríkisútvarpsins í auglýsingatekjum á innlendum markaði haldið áfram að aukast. Nágrannalöndin hafa farið allt aðra leið og takmarka verulega eða jafnvel banna ríkismiðlum að sækja sér auglýsingatekjur ofan á hina beinu ríkisstyrki.

Í árslok 2019 skilaði Ríkisendurskoðun skýrslu um rekstur Ríkisútvarpsins þar sem m.a. er fjallað um lögbrot í auglýsingasölu. Segir orðrétt í skýrslunni að „Ríkisendurskoðandi bendir á að ekki sé valkvæmt að fara að lögum. Það er skylda RÚV ohf. að fara eftir þeim.“ Meira að segja fjölmiðlanefnd sem oft fer silkihönskum um systurstofnun sína, Ríkisútvarpið, hefur á síðustu fimm árum þurft að senda frá sér á annan tug álita eða ákvarðana um brotlega hegðun stofnunarinnar á samkeppnismarkaði.

Í hvert sinn sem stöðu ríkisútvarps á auglýsingamarkaði ber á góma er rætt hvernig eigi að bæta stofnuninni tekjumissinn en hann yrði um það bil 2,5 milljarðar árlega. Það eru um tvö prómill af ríkisútgjöldum og getur því varla verið grunnfyrirstaðan gegn því að sjálfstæðir miðlar fái að keppa í heilbrigðu umhverfi. Að mati undirritaðs er reyndar engin þörf á að hækka ríkisstuðning við stofnunina enda mætti hugsa sér að minnka samkeppnistekjurnar á fimm ára tímabili niður í ekki neitt. Þessi skoðun er studd af nokkrum staðreyndum:

- 1) Ríkisútvarpið hefur til fjölda ára búið við mun minni kröfur um hagræðingu en aðrir miðlar landsins og því er nægt svigrúm til að gera betur í rekstri. Skýrsla ríkisendurskoðunar frá nóvember 2019 sýnir þetta svart á hvítu.
- 2) Kostnaður stofnunarinnar við að sækja auglýsingatekjurnar er verulegur, líklega um 500 milljónir á ári þegar tekin eru saman laun og bónusar starfsmanna, umboðspóknanir, áhorfsmælingar o.fl.
- 3) Stofnunin hefur stöðugt tekið sér aukið hlutverk. Þurfum við 2 sjónvarpsrásir, 3 útvarpsstöðvar, netspilara og fréttavef? Væri útgáfa dagblaðs kannski eðlileg næsta vöruþróun hjá ríkisfjölmiðli?
- 4) Nauðsynlegt er að endurskoða rekstur dýrasta dreifikerfis landsins sem er borið uppi af ríkinu. Kerfið er barn síns tíma og svo dýrt að keppinautar, þar með talið Síminn, sjá sér ekki lengur fært að dreifa efni sínu um það.

Markmið hins framlagða frumvarps er að styðja við öflugt umhverfi fjölmiðla á Íslandi. Því miður hafa þegar verið stigin þau óheillaskref að hefja ríkisstuðning við fréttamiðla í stað þess að taka hið opinbera af þeim markaði. Slíkt er að mati Símans sóun á opinberum fjármunum enda ekkert sem segir að allir fjölmiðlar eigi rétt á að lifa á samkeppnismarkaði. Heilbrigður leikvöllur væri hugsaður þannig að vel reknir miðlar, sem fólk hefur áhuga á, eigi möguleika á að lifa á eigin verðleikum. Það er eitthvað rangt við það að ríkið setji sjálft sig í miðju atburðarásarinnar, tappi fyrst auglýsingafé af samkeppnismarkaðinum, en taki svo lítinn hluta þess fjár og skammti öllum miðlum fé sem uppfylla vissar opinberar kröfur, óháð rekstrargrundvelli viðkomandi miðils. Þess utan má óttast að lýðræðinu stafi hættu af því, að sjálfstæðir fjölmiðlar þurfi að segja sig til sveitar sem flestir hafa nú því miður gert.

Ánægjuleg afleiðing þess að hið opinbera fari af samkeppnismarkaði verður svo miklu betra ríkisútvarp. Ríkisútvarp þar sem dagskrárákvarðanir verða loks teknar af dagskrárstjóra en ekki auglýsingadeild. Ríkisútvarp sem leggur rækt við íslenska tungu, menningu, sögu þjóðarinnar og menningararfleifð í stað þess að gefa pizzur í beinum útsendingum frá verslunarklössum. Ríkisútvarp sem ekki slítur Krakkafréttir frá aðalfréttum vegna útdráttar í fjárhættuspilum. Þannig ríkisútvarp gæti orðið RUV allra landsmanna.

Kveðja/Regards

**Magnús
Ragnarsson**
Framkvæmdastjóri
sölusviðs / VP
Sales